

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ СОЦІАЛЬНО- ЕКОНОМІЧНОЇ СУТНОСТІ ФІНАНСОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДОМОГОСПОДАРСТВ

У статті обґрунтовано застосування понятійного апарату щодо фінансів домогосподарств за рівнями економіки, надано визначення таких дефініцій, як фінансовий менеджмент домогосподарств, фінансове планування домогосподарств та фінансова діяльність домогосподарств. Запропоновано структуру фінансової діяльності домогосподарств та систему управління персональними фінансами.

Ключові слова: домогосподарство, фінанси домогосподарств, персональні фінанси, фінансова діяльність, управління фінансовою діяльністю, фінансовий менеджмент домогосподарств, фінансове планування домогосподарств.

ВСТУП

Актуальним питанням у сучасних посткризових умовах функціонування фінансової системи України є залучення до фінансових ринків фінансових ресурсів домогосподарств. Як відомо, у зарубіжних ринково розвинутих країнах частка грошових коштів домогосподарств у банківській системі та небанківському фінансовому секторі є вагомою у порівнянні з іншими інституціональними суб'єктами. Тому для вітчизняної економічної науки дійсно є необхідним здійснення теоретичних наукових досліджень у рамках понятійного апарату та розробка практичного інструментарію управління фінансами домогосподарств з метою підвищення якості їх життя та зменшення економічного розшарування суспільства.

Питанням фінансів домогосподарств приділено увагу в працях російських економістів та вчених, а саме: С. А. Білозеровим [1] запропоновано концептуальні підходи щодо особливостей, функцій та управління фінансами домогосподарств; А. З. Дадашев [6] дав визначення місця фінансів домогосподарств у фінансовій системі; М. В. Миляков [7], О. О. Мамалуй [9] розглядають цю економічну категорію з точки зору економічної теорії. В. В. Глухов [13] визначає, що ця категорія виходить за рамки перерозподілення, є ширшою в понятійному сенсі і потребує розмежування понять «фінанси домогосподарств», «персональні фінанси», «сімейні фінанси».

¹ Рецензент – Сергєєва Л. Н., д. е. н., професор

Вітчизняні науковці застосовують різні підходи до визначення сутності категоріального апарату. Так, наприклад, Т. О. Кізима [16] визначає основним принципом у виокремленні ланок фінансів домогосподарств принцип бюджетування; Ю. М. Воробйов [8] основним у сучасній парадигмі визнає функціональний підхід. У зарубіжних публікаціях [19–20] присутній прагматичний підхід, який дозволяє домогосподарствам приймати конкретні фінансові рішення при виборі стратегій, формуванні бюджету, використанні тих чи інших фінансових інструментів.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Метою даного дослідження є визначення сутності категоріального апарату щодо фінансів домогосподарств, аналіз існуючих трактувань у вітчизняній та зарубіжній науковій і навчальній літературі. У зв'язку з вищезазначеним необхідним є також здійснення градаційного поділу термінології та системи управління персональними фінансами.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Будь-яка економічна та фінансова система складається з певних суб'єктів діяльності, економічних одиниць, найменш дослідженою протягом десятиліть у вітчизняній науці було домогосподарство. Як вважає російський вчений С. А. Білозеров, це пояснюється тим, що економічні відносини тісно пов'язані із соціальними, залежать від психологічних, історичних, культурологічних та інших факторів, що впливають на економічну діяльність людини [1].

Тобто домогосподарство на сучасному етапі розвитку соціально орієнтованої економіки є вагомою частиною національної економічної системи, виробником певних благ, а найголовніше – фінанси населення на сьогодні є перспективним джерелом залучення фінансових ресурсів для розвитку економіки та, зокрема, сектору фінансових послуг, а з точки зору формування доходів – й відтворення людського капіталу.

Понятійний апарат вищезазначеної сфери потребує детального розгляду та аналізу, тому що питанням фінансів домогосподарств довгий період не приділялось належної уваги. В останні десять років з'явилося багато як зарубіжних публікацій, так і праць у пострадянському просторі, які висвітлюють проблеми щодо сутності фінансів домогосподарств. Тому дослідження існуючої термінологічної бази є досить актуальним.

У вітчизняній навчальній економічній літературі фінанси трактуються як сукупність відносин у процесі формування, розподілу та використання грошових фондів [2, 3]. У наукових колах триває дискусія стосовно визначення категорії «фінанси» через систему грошових відносин у зв'язку із суто теоретичним її трактуванням [1]. Зарубіжні економісти використовують більш конкретну термінологію,

яка відображає зміст певного виду діяльності або відносин. Науковим дослідженням західних вчених притаманна відсутність академічності у трактування певних понять, тобто вони розглядають фінанси не як економічну категорію, а як галузь знань, що вивчає функціонування ринку капіталів, динаміку попиту та пропозиції на фінансові активи, методи та інструменти управління фондами грошових коштів тощо.

У вітчизняній науці традиційно використовують такі терміни, як «фінанси домогосподарств», «фінанси населення», «фінанси фізичних осіб» та «персональні фінанси». В англійських публікаціях зустрічається наступна градація понятійного апарату: *personal finance* – особисті, персональні фінанси; *household finance* – фінанси домашніх господарств; *consumer finance* – фінанси споживачів; *family finance* – сімейні фінанси. Слід зазначити, що таке застосування термінології не є випадковим, у зарубіжних економічних дослідженнях використання цих понять пов'язано із певною тематикою роботи, про що йдеться далі.

Спочатку необхідно проаналізувати російські та вітчизняні публікації стосовно понятійного апарату «фінанси домогосподарств» та інших. Проводячи аналіз понятійного апарату слід зазначити, що певна група науковців визначає сутність фінансів домогосподарств через сукупність грошових відносин, що проявляються або через формування грошових фондів [1, 4, 5], або через особливі форми доходів та витрат [6]. Так, Н. В. Миляков ототожнює поняття «фінанси домогосподарств» із «особистими фінансами», акцентуючи увагу на відносинах, що виникають між фізичними особами [7], не враховуючи суспільне значення фінансової діяльності домогосподарств на макроекономічному рівні.

Український вчений Ю. М. Воробйов [8] звертає увагу на основну функцію фінансів – перерозподільчу, яка притаманна і фінансам домогосподарств, а також відображає цілі – підвищення якості життя кожного члена домогосподарства, що є на сьогодні основним у соціальній та економічній політиці держави, яка має соціальну орієнтацію.

Що стосується поняття «фінанси населення», то основна маса дослідників [4, 9–10] розуміють їх як грошові фонди, що формуються з доходів від різних видів діяльності та спадщини [4, 10], а використовуються у вигляді заощаджень, страхових та пенсійних фондів [9]. Дещо відрізняється підхід до трактування цієї категорії, який наведено у праці колективу українських вчених [11], якими за основу взято статистичний підхід, що дозволяє поділити сукупність домогосподарств на певні статистичні групи.

Наступною групою російських вчених [12–14] у працях вводяться поняття «персональні фінанси» та «особисті фінанси», що, виходячи із семантики слів, є рівнозначними, синонімами. Але В. А. Галанов [12]

не дає чіткого визначення цієї категорії, не наводить ознак, за якими виокремлюються особисті фінанси. У своїй статті В. В. Глухов [13] основним змістовним акцентом визначення сутності персональних фінансів вважає їх прагматичний (практичний) характер, конкретні фінансові інструменти, за допомогою яких здійснюється управління персональними фінансами.

Російський дослідник В. Д. Фетисов [15] вважає доцільним використовувати в навчальній літературі термін «фінанси фізичних осіб», звертаючи увагу на індивідуалізм у веденні фінансів та формуванні фондів, але не враховує, що домогосподарству притаманна така ознака, як спільне ведення побуту та управління бюджетом.

Також у науковій та навчальній літературі стосовно фінансів домогосподарств зустрічається таке визначення, як «сімейні фінанси» [15], де основним визначальним чинником є соціальний характер функціонування домогосподарства як родинного інституту, але не враховується соціально-економічна роль фінансів у національній економіці.

Отже, підсумовуючи вищезазначене, слід зауважити, що найбільш використовуваним терміном у сучасних публікаціях, що визначають соціально-економічну роль домогосподарств, є категорія «фінанси домогосподарств», яка відображає сферу фінансових відносин на двох рівнях, а саме: на мікрорівні – підтримка певного рівня поточного споживання, накопичення матеріальних активів для купівлі товарів довготривалого користування, заощадження грошових коштів для сплати за освіту, на охорону здоров'я, на відпочинок, та на макрорівні – фінансові відносини із іншими інституціями (державою, корпоративними фінансовими установами, банківським сектором, небанківськими організаціями, фондовим ринком), із іншими домогосподарствами з приводу формування та використання спільних грошових фондів, з підприємствами та підприємцями, що функціонують у різних сферах матеріального виробництва або послуг та є роботодавцями (ці відносини виникають з приводу розподілу частки ВВП). Зазначені відносини є однорідними, стійкими та перманентними в умовах ринку, постійними на рівні домогосподарств, отже, й становлять зміст цієї самостійної фінансової категорії.

На другому місці за частотою користування є дефініція «фінанси населення», яка носить більш конкретний зміст, що характеризує сукупність індивідів, які мешкають на певній території (населення країни, регіону, району, міста) та мають соціальну, вікову, статеву, подружню диференціацію. Тобто найбільш семантично правильним є застосування цього поняття при характеристиці домогосподарств з врахуванням наведених вище ознак.

У вітчизняній науці останніми роками спостерігаються спроби розмежування економічних категорій щодо фінансів домогосподарств.

Так, в працях Т. О. Кізими запропоновано «...з урахуванням специфіки формування та особливостей управління бюджетом у складі фінансів домогосподарств виокремлювати наступні ланки: особисті фінанси (якщо домогосподарство складається з однієї людини, яка має власне джерело доходу і самостійно формує свої витрати); сімейні фінанси (якщо домогосподарство представлене однією сім'єю, яка формує єдиний спільний бюджет); родинні фінанси (якщо це розширене домогосподарство, до складу котрого входять кілька сімей, кожна з яких має відокремлений бюджет або один спільний і кілька відокремлених бюджетів)» [16, с. 11]. Основним критерієм такої диференціації виступає кількість бюджетів, які формуються в домогосподарстві, але не враховуються види фінансової діяльності, фінансовий потенціал окремого домогосподарства та система прийняття рішень щодо управління фінансовими ресурсами.

Цікавою є точка зору В. В. Глухова [13], який використовує термін «персональні фінанси» при застосуванні основних принципів фінансів до грошово-кредитних рішень конкретної родини або індивідів. Така точка зору, на нашу думку, сформувалась під впливом економічних вчень англомовних науковців та є калькою з англійської «personal finance». У науковій англомовній сфері цей термін є найбільш часто використовуваним.

Російськими вченими-економістами А. А. Земцовим та Т. Ю. Осиповою було здійснено дослідження щодо використання терміну «персональні фінанси» в англомовній навчальній літературі та дисертаціях з фінансів домогосподарств [17, 18]. У англомовній навчальній літературі необхідно виділити чотири групи літературних джерел:

1. Наукові джерела (монографії та статті в наукових журналах з питань фінансів та економіки, дисертації): *Advances in Economic Analysis and Policy*, *American Economic Review*, *Econometrica*, *Economic Journal*, *Economic Review*, *Housing Finance Review*, *International Economic Review*, *Journal of Economic Behavior and Organization*, *Journal of Economic Perspectives*, *Journal of Finance*, *The Journal of Financial and Quantitative Analysis*, *Journal of Financial Economics*, *Journal of Financial Research*, *Journal of Money, Credit, and Banking*, *Journal of Political Economy*, *Journal of Public Economics*, *Journal of the American Statistical Association*, *Labor Economics*, *Oxford Economic Papers*, *Quarterly Journal of Economics*, *Review of Economics and Statistics*, *Review of Finance*, *Review of Financial Studies*, *Tax Policy and the Economy*.

2. Публікації в спеціалізованих журналах, що висвітлюють питання персональних фінансів та мають як теоретичний, так і прикладний характер: *Family and Economic Issues*, *Financial Services Review*, *Journal of Behavioral Finance*, *Journal of Family and Economic*

Issues, Journal of Financial Counseling and Planning, Journal of Financial Planning, Journal of Financial Services Professionals, Journal of Investing, Journal of Personal Finance.

3. Підручники для різних сегментів ринку: домогосподарств, фінансових консультантів, працівників фінансової сфери.

4. Навчальні посібники, які розкривають проблеми та питання окремої сфери: страхування, пенсійного забезпечення, роботи із ПФами, фінансове планування.

5. Література публіцистичного характеру або популярна, в якій наведені приклади із життя успішних бізнесменів, рекомендації, як стати багатим.

Для подальшого дослідження науковий інтерес становлять літературні джерела першої та третьої груп, з яких більш детально розглянемо дисертаційні дослідження та підручники, що мають традиційну теоретичну, методологічну та практичну значущість. Дисертації для ознайомлення було взято російськими дослідниками із бази ProQuest, в якій надається можливість ознайомитись із анотацією та частиною дисертації.

Проаналізувавши застосування термінів у назвах, можна констатувати, що найбільш поширеним є *personal finance* та *consumer finance*. Англійські терміни використовуються в публікаціях не як синоніми, що мають рівнозначну семантику, вони мають свої понятійні особливості, відтінки та застосовуються при дослідженні певних окремих напрямів фінансів домогосподарств. Це прозоро простежується за тематичними напрямками та категоріями в базі ProQuest Dissertations & Theses A&I, до яких належать дисертаційні дослідження з різною термінологією у назві.

Категорія «*personal finance*» відображає сферу фінансової діяльності домогосподарств на різних сегментах ринку, в основному пов'язаних з освітою, бізнес-освітою, соціологічними аспектами в економіці та фінансах, гендерними питаннями в економіці.

Household finance застосовується до таких тематичних напрямів, як фінанси, економічна теорія, домашня економіка (*home economics*), при цьому слід підкреслити, що термін *household finance* став частіше використовуватися в останнє десятиліття. За змістом він несе навантаження як економічна категорія, що відображає соціально-економічну сутність домогосподарств, а також становить основу для теоретичних та методологічних засад економічної теорії та теорії фінансів. Найбільша кількість досліджених дисертацій відноситься до тематичних категорій «Фінанси» та «Домоведення», 22 % та 16 % відповідно.

Поняття *consumer finance* частіше зустрічається у сфері бізнесу та банківської справи, ніж у соціологічній. Це поняття в багатьох працях використовується у словосполученні із *companies*, при цьому *consumer*

finance companies є спеціалізованими установами, що займаються мікрокредитуванням фізичних осіб на коротко- та середньострокову перспективу, не виключаючи й домогосподарства з невеликим доходом та малозабезпечених [19, 20].

Також у західній науковій літературі використовуються такі поняття, як *personal financial management* та *personal financial planning*, які у вітчизняній науковій думці стосовно домогосподарств не застосовуються. Вони функціонують у таких сегментах, як менеджмент, фінанси, сімейне життя, особистісні взаємовідносини, домашня економіка, освіта, в тому числі й освіта для педагогів. Останнє, в свою чергу, пов'язано із існуванням в американській фінансовій системі такого суб'єкта, як фінансовий консультант, однією із функцій якого є фінансове сімейне планування та підвищення рівня фінансової освіти членів домогосподарства.

Спираючись на зарубіжний досвід, можна стверджувати, що такі поняття, як «фінансовий менеджмент домогосподарства», тобто система управління його фінансовими ресурсами, та «фінансове планування домашнього господарства» мають право на життя та повинні використовуватись у навчальній та науковій вітчизняній літературі.

Розбіжності в застосуванні термінології спостерігаються не тільки в науковій, а й у навчальній літературі з даного питання. Так, в англійських підручниках та навчальних посібниках виділяються окремі частини, пов'язані із загальними поняттями в сфері персональних фінансів та управління ними, а також окремі розділи з практичними рекомендаціями за видами фінансової діяльності: управління кредитами, банківськими послугами, готівковою, страхування, планування (пенсії, спадку, навчання, фінансових потоків, великих покупок), інвестування, складання бюджету. Тобто підручники в основному мають не академічний, теоретичний характер, а в значній мірі допомагають на практиці здійснювати особі фінансові операції та орієнтуватися на ринку фінансових послуг.

Окремо виділяються посібники для тих, хто бажає отримати сертифікат фінансового консультанта (*financial planner*), який спеціалізується на консалтингу фізичних осіб з персонального планування. В США існує система сертифікації фінансових планерів. Після отримання сертифікату вони називаються *certified financial planner (CFP)* та надають послуги як фінансового, так і юридичного характеру.

Як бачимо, на сьогодні існує проблема адекватного перекладу фінансової термінології, яка має сталий, ідіоматичний характер та використовується в галузі персональних фінансів. Це пояснюється тим, що в українській та в російській фінансовій практиці відсутні деякі фінансові продукти та послуги, вітчизняний фінансовий ринок

нерозвинений у порівнянні із американським, у практичній діяльності відсутні певні види фінансових інструментів. Тобто неадаптоване застосування американського досвіду та термінології практично є неможливим, принаймні до того часу, поки в Україні не сформована адекватна система персональних фінансів.

Запропонована функціональна градація термінології стосовно сфери фінансів домогосподарств та управління ними має такий вигляд (рис. 1).

Рис. 1. Функціональна градація термінів, що використовуються у сфері фінансів домогосподарств

Джерело: власна розробка

Тому обґрунтованим, на наш погляд, є твердження, що дефініція «фінанси домогосподарств» має теоретико-методологічний характер, її необхідно застосовувати на макроекономічному рівні для характеристики взаємовідносин домогосподарства та інших суб'єктів національної економіки, а поняття «персональні фінанси» повинно розглядатися з прагматичної точки зору – на мікроекономічному рівні, коли мова йдеться про управління фінансовими ресурсами та активами окремого домогосподарства, формування його бюджету, інвестиційного та споживчого портфелів, оптимізації податкових платежів, фінансового та майнового планування тощо.

Тобто персональні фінанси – це система фінансового менеджменту та сукупність окремих видів фінансової діяльності членів домогосподарства з формування, заощадження, накопичення, розподілу та адміністрування як родинних, так й індивідуальних фондів грошових коштів з метою задоволення потреб як домогосподарства в цілому, так і його членів.

У кожному домогосподарстві формуються та акумулюються певні грошові кошти, які потребують адміністрування через формування спеціальних фондів: заощаджень на освіту, відпочинок, придбання товарів тривалого користування, фонд поточного споживання. А якщо власних фінансових ресурсів не вистачає, то

необхідно залучати до бюджету кредитні засоби; та навпаки, якщо є фонд розвитку, то необхідно формувати та управляти інвестиційним портфелем, який принесе додаткові доходи.

Таким чином виникає специфічна діяльність – фінансова, яка для індивіда-нефінансиста не є основною, тобто потребує додаткових енергетичних, розумових, інтелектуальних, часових та матеріальних витрат.

У вітчизняній науці категорія «фінансова діяльність» застосовується в основному для суб'єктів господарювання – юридичних осіб, підприємств та установ. Суперечності в її визначенні виникають при визначенні класифікаційних ознак, що використовуються статистикою.

Стосовно фінансової діяльності домогосподарств у вітчизняних працях не визначено її сутність, структуру та особливості. Тому вважаємо за необхідне зазначити, що особливості цього виду діяльності пов'язані із специфікою суб'єктно-об'єктних відносин, тому що, як правило, суб'єкт та об'єкт у персональних фінансах співпадають, тобто отримані грошові надходження витрачаються на самого себе.

Фінансова діяльність домогосподарства здійснюється у трьох основних формах: інформаційного забезпечення, інтелектуального забезпечення та реальної діяльності (рис. 2).

Також до особливостей таких відносин належить неістотне державне регулювання такої діяльності відносно фізичних осіб, за винятком положень Податкового кодексу в частині оподаткування фізичних осіб, інших законодавчих актів та нормативних документів, що регулюють відносини комерційного банку з фізособами, інших фінансових установ (страхової компанії, компанії з управління активами, іпотечного фонду, пайового інвестиційного фонду, фондового ринку, пенсійного фонду тощо).

При настанні певних подій домогосподарство несе всі види відповідальності згідно із статтями Цивільного та Кримінально-процесуального кодексів України, Кодексу України про адміністративні правопорушення.

Домогосподарство володіє майновим комплексом, що дозволяє задовольняти поточні потреби як цілком усього домогосподарства, так і його членів. Домогосподарство, на відміну від підприємства, має свободу в сфері отримання доходів, їх розподілу, створення фондів, тобто прийняття рішень щодо управління фінансами.

Отже, прийняття рішення та адміністрування здійснюється частіше одноосібно, рідше – колегіально, з повним прийняттям на себе усіх ризиків, фінансова діяльність характеризується автономністю та симетричністю доходів і витрат.

Рис. 2. Форми здійснення фінансової діяльності домогосподарства
Джерело: власна розробка

Основним принципом позитивного функціонування домогосподарства є розвиток та збільшення людського капіталу, що здійснюється за власні або залучені кошти, – освіта, охорона здоров'я, забезпечення житлом, підвищення якості життя, свого соціального статусу.

Система управління фінансами домогосподарства (personal financial management), а також їхньою фінансовою діяльністю має певні функції, притаманні будь-якому управлінському процесу, а саме:

1. Фінансове планування (personal financial planning), тобто здатність домогосподарства грамотно розпоряджатися своїми фінансовими активами, застосування якого дасть змогу підвищити ефективність їх фінансової діяльності. Основні принципи фінансового планування домогосподарств наведені на рис. 3.

Фінансові плани можуть мати як короткостроковий, так і довгостроковий термін, це залежатиме від цілей фінансової діяльності домогосподарства та рівня його бюджету.

2. Фінансове прогнозування, яке за допомогою економіко-математичних методів, контент-аналізу публікацій у ЗМІ дозволяє змодельовати майбутню ситуацію на ринку фінансових послуг та фінансового стану самого домогосподарства.

На відміну від планування, прогнозування не має на меті конкретну реалізацію прогнозів. Особливістю прогнозування є альтернативність у побудові фінансових показників та параметрів. Для здійснення прогнозів особі, яка приймає рішення стосовно інвестування, заощадження або кредитування, необхідно мати певні знання та навички застосування таких інструментів на практиці.

3. Організація фінансової діяльності – це формування фондів та складання і виконання бюджетів, облік фінансової діяльності. Фінансова політика домогосподарства має тісний зв'язок із традиційними або інноваційними моделями організації фінансового менеджменту, що спираються на різні форми управління бюджетами, фондами, портфелями та іншими активами домогосподарства.

4. Регулювання фінансової діяльності здійснюється на основі аналізу отриманих результатів та стану економічного середовища. Моделі прийняття рішень домогосподарствами містять у собі не тільки загальний, національний зміст, що дозволяє оцінювати рух ресурсів та показники економічного розвитку, але й аналіз внутрішнього середовища, потенціалу, який характеризує ступінь автономії домогосподарства у домінуючій економіці.

5. Контроль повинен забезпечувати правильність дотримання фінансових санкцій у фінансовій діяльності домогосподарств та виявлення недоліків у бюджетах та планах. Кожна фінансова операція повинна здійснюватися згідно з поставленими цілями, в рамках визначених бюджетів та планів, тому контроль повинен бути безперервним або періодичним.

6. Оптимізація фінансової діяльності здійснюється з метою подолання негативних тенденцій і явищ, які не передбачені у фінансовому плані, та зміни, наприклад, структури інвестиційного портфеля з метою підвищення його прибутковості, або з метою перерозподілу прибутків між іншими інвестиційними активами, поповнення страхового та резервного фондів домогосподарства тощо.

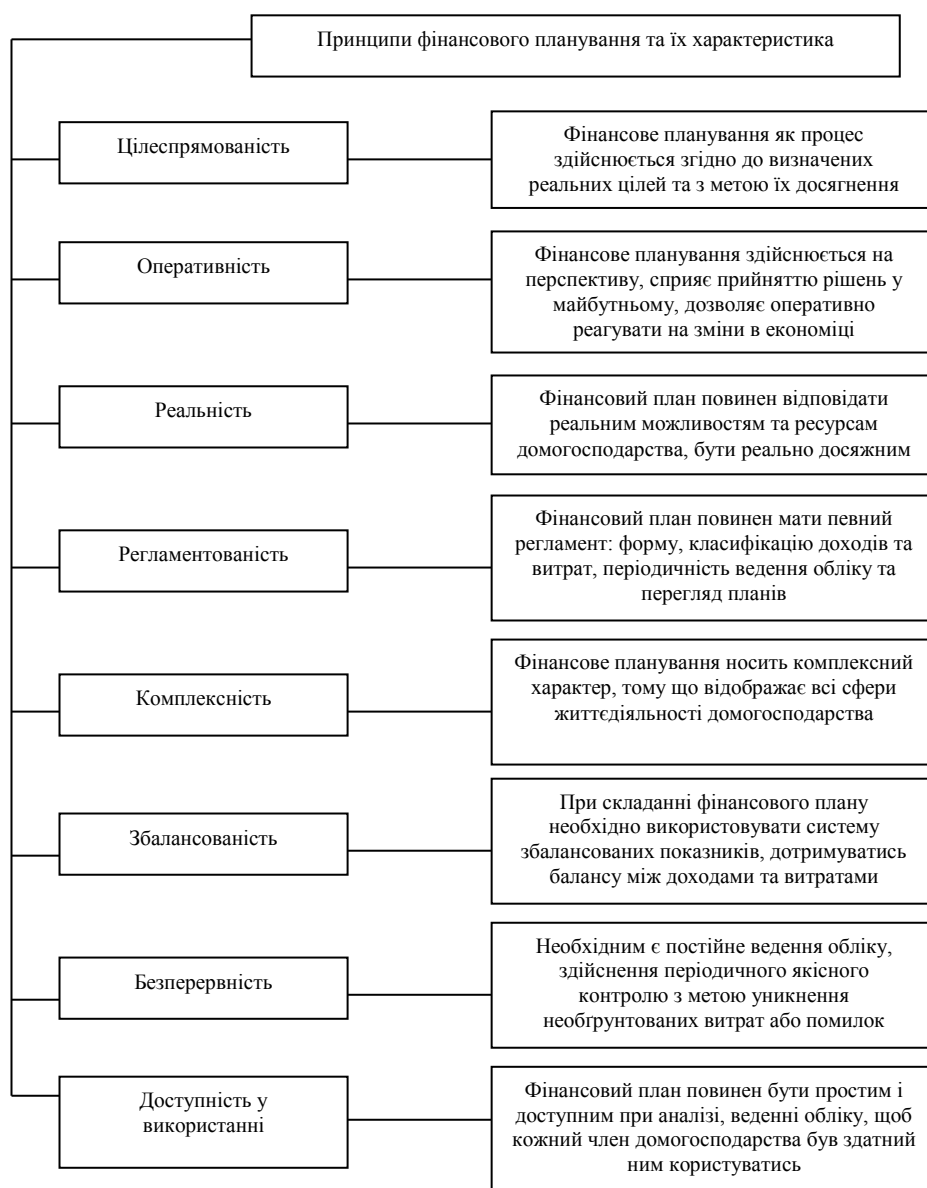

Рис. 3. Характеристика принципів фінансового планування домогосподарства

Джерело: власна розробка

7. Відмінною особливістю в системі фінансового менеджменту домогосподарства є така функція, як відтворення людського капіталу. На практиці спостерігається взаємозалежність між людським капіталом та індивідуальним потенціалом мікрорівня відтворення (домогосподарства). Тобто якість відтворення людського капіталу залежатиме від потенційних можливостей домашнього господарства. В свою чергу, людський капітал, сформований в конкретному домогосподарстві, впливає на його потенціал.

Тому домогосподарство повинно розробляти певні механізми відтворювального процесу людського капіталу, які умовно можна поділити на наступні групи:

1) пізнавальний, який формується за допомогою таких інструментів, як формування дохідно-витратної політики (планування доходів та витрат) та інвестиційної стратегії в людській капітал (якість освіти, яка залежить від рівня доходів домогосподарства; період навчання; потреба фінансових впливань; бюджет на освіту);

2) узгоджувальний, зміст якого становить погодження можливостей та побажань з реалізації бажаного рівня людського капіталу. Інструментами такого механізму є: коротко- та довгострокове планування; формування бюджету освіти, згідно до західноєвропейських стандартів він повинен становити не менше 2 % загальних доходів на рік, за формою він є накопичувальним фондом; планування кількості дітей у родині;

3) механізм збереження, який передбачає підтримку існуючого рівня людського капіталу домогосподарства за допомогою наступних інструментів: реалізація економічних інтересів домогосподарства (підтримка рівня якості життя, можливостей для реалізації творчих, професійних знань та навичок); підтримка капіталу здоров'я, здорового способу життя; формування ціннісних життєвих орієнтирів.

Ефективний процес відтворення людського капіталу в домогосподарстві дає економічний ефект у вигляді зростання рівня доходу, і соціальний у вигляді культурного рівня розвитку членів домогосподарства.

ВИСНОВКИ

Виходячи із проведеного дослідження, можна стверджувати, що форми і методи управління персональними фінансами мають свої особливості, тому що грошові кошти не носять знеособлений характер, а належать будь-якому члену домогосподарства. Тобто фінансові відносини, що виникають в домогосподарстві і пов'язані із контролем надходжень грошових коштів, а також з їх розподілом та перерозподілом, мають диференційований характер, залежать від ступеня управління всіма фондами і бюджетами та рівнем впливу кожного члену на їх формування. Основним завданням фінансового менеджменту домогосподарства є ефективно управління фінансовими активами, мобілізація ресурсів на більш вигідних умовах з метою максимізації добробуту всіх членів домогосподарства.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Белозеров С. А. Финансы домашнего хозяйства: сущность, структура, управление [Электронный ресурс] : дис. ... докт. экон. наук: 08.00.10 / С. А. Белозеров. – Режим доступа : <http://diss.rsl.ru/diss/07/0581/070581032.pdf>. – Название с экрана.
2. Фінанси : [навч. посіб.] / [О. П. Близнюк, Л. І. Лачкова, В.І.Оспіщев та ін.]; [за ред. В. І. Оспіщева]. – К. : Знання, 2006. – 415 с.
3. Василик О. Д. Теорія фінансів : [підручн.] / О. Д. Василик. – К. : НІОС, 2001. – 285 с.
4. Оспіщева В. І. Фінанси : [курс

- для фінансистів] [Електронний ресурс] / В. І. Оспішева. – Режим доступу : http://pidruchniki.ws/17910211/finansii/finansii_domogospodarstv. – Назва з екрану.
5. Грідчина М. В. Фінанси: теоретичні основи [Електронний ресурс] / М. В. Грідчина. – Режим доступу : <http://fingal.com.ua/content/view/1110/54/1/3>. – Назва з екрану.
6. Дадашев А. З. Финансовая система России : [учеб. пособ.] / А. З. Дадашев, Д. Г. Черник. – М. : ИНФРА-М, 1997. – 248 с. 7. Миляков Н. В. Финансы : [учеб.] / Н. В. Миляков. – М. : ИНФРА-М, 2002. – 431 с. 8. Воробийов Ю. М. Фінанси домогосподарств: сучасна парадигма [Електронний ресурс] / Ю. М. Воробийов. – Режим доступу : http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Nvfbi/2011_4/01.pdf. – Назва з екрану. 9. Мамалуй О. О. Основи економічної теорії [Електронний ресурс] / О. О. Мамалуй. – Режим доступу : <http://pidruchniki.ws/18000102/politekonomiya>. – Назва з екрану. 10. Вступ до економічної теорії : [підручн.] // за заг. ред. З. Ватаманюка. – Львів : Новий Світ-2000, 2007. – 504 с. 11. Финансы : [учеб.] // под ред. С. И. Лушина, В. А. Слепова. – М. : Экономистъ, 2006. – 641 с. 12. Галанов В. А. Финансы, денежное обращение и кредит : [учеб.] / В. А. Галанов. – М. : ФОРУМ: ИНФРА-М, 2006. – 413 с. 13. Глухов В. В. Индивидуальность финансов домашних хозяйств / В. В. Глухов // Финансы и кредит. – 2008. – № 2 (308). – С. 59–62. 14. Персональные финансы в финансовой системе государства / под ред. В. А. Слепова. – М. : Магистр, 2008. – 302 с. 15. Фетисов В. Д. Финансы и кредит : [учеб. пособ.]. / В. Д. Фетисов, Т. В. Фетисова. – М. : ЮНИТИ-ДАНА, 2006. – 399 с. 16. Кізіма Т. О. Фінанси домогосподарств: концептуальні засади теорії та практики : автореф. дис. ... докт. екон. наук: 08.00.08 / Т. О. Кізіма. – Тернопільський нац. економ. ун-т, 2011. – 38 с. 17. Земцов А. А. Направление «персональные финансы» в современной англоязычной учебной литературе: обзор [Электронный ресурс] / А. А. Земцов, Т. Ю. Осипова. – Режим доступа : <http://cyberleninka.ru/article/n/napravlenie-personalnye-finansy-v-sovremennoy-angloyazychnoy-uchebnoy-literature-obzor>. – Название с экрана. 18. Осипова Т. Ю. Обзор англоязычных диссертаций по финансам домашних хозяйств, представленных в базе ProQuest [Электронный ресурс] / Т. Ю. Осипова. – Режим доступа : <http://cyberleninka.ru/article/n/obzor-angloyazychnyh-dissertatsiy-po-finansam-domashnih-hozyaystv-predstavlennyh-v-baze-proquest>. – Название с экрана. 19. Ryan J. S. Managing Your Personal Finance. / J. S. Ryan. Publisher: South-Western College Pub, 1984. 20. Hallman G. V. Private Wealth Management: The Complete Reference for the Personal Financial Planner, 8th Edition / G. Victor Hallman, Jerry S. Rosenbloom. – Publisher: McGraw-Hill, 2009.

Дата надходження до редакції – 02.08.2013 р.